

דעה || כיצד העליון מעמיד בסכנה את תעשיית ההיי-טק

פסיקת בית המשפט העליון, לפיה יכול עובד לתבוע באופן רטרואקטיבי תמורה להמצאות שפיתח בעת שהיה חתום על חוזה המעניק את הזכויות על המצאות למעביד, מסכן את עתידן של חברות המתבססות על המצאות

ברי לבנפלד 09.08.2012 16:22

עו"ד ברי לבנפלד הינו שותף בכיר במשרד עורכי הדין יגאל ארנון ושות'. מתמחה בייצוג חברות ישראליות ובינלאומיות בעסקאות מורכבות, לרבות עסקאות מיזוג ורכישה ("M&A"), ובנושאים מגוונים הקשורים לתעשיית ההיי-טק ולתחום הקניין הרוחני. קשת לקוחותיו נעה בין חברות סטארט-אפ בתחום הטכנולוגיה ומדעי החיים לבין חברות ענק בינלאומיות בתחום הטכנולוגיה. מרצה בפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית בירושלים. בעל תואר שני במשפטים (JD) מאוניברסיטת הרווארד בארה"ב.

בשבוע שעבר נזרע בבית המשפט העליון בירושלים זרע שבמידה ויטופח ויאפשרו לו לצמוח, עלול יהיה להעמיד בסכנה את תעשיית ההיי-טק בישראל. איך זה קרה? הקדמה תחילה: חוק הפטנטים קובע כי בהעדר הסכם הקובע אחרת, המצאה שאליה הגיע עובד עקב שירותו ובתקופת שירותו ("אמצאת שירות") תהיה בבעלות מעבידו. בהעדר הסכם הקובע את זכות העובד לתמלוגים או תמורה אחרת בגין אמצאתו, מוסמכת הוועדה לענייני פיצויים ותמלוגים, שדיוניה מתקיימים בדלתיים סגורות ושקביעותיה סופיות, לקבוע האם הנסיבות מצדיקות תשלום לעובד בגין אמצאת שירות שפיתח ואף את גובה ותנאי התשלום. באופן מסורתי הסתמכה תעשיית ההיי-טק בישראל על הסכמות חוזיות עם עובדים ממצויים על מנת לפתור את סוגיית זכאותם לתמורה בגין אמצאותיהם. לדוגמה: יזמים שתרמו לפיתוח טכנולוגיה קיבלו בדרך כלל מניות ואחזקות בסטארט-אפ, ובתמורה ויתרו על זכותם לקבלת תמלוגים בגין אמצאות שירות. עד לא מכבר, בהתאם לפרקטיקה הנוהגת בעניין, עובדים לא יכלו לערער על ההסדרים החוזיים הללו בדרך של פנייה לוועדה. אולם בשבוע שעבר, בעקבות פסק הדין של בית המשפט העליון בעניינו של ד"ר נמרוד בייר נגד פלוראליטי בע"מ (הנמצאת בהליכי פירוק), נזרע זרע מסוכן, והפרקטיקה הנוהגת התערערה. ד"ר נמרוד בייר היה אחד ממייסדי פלוראליטי ושימש בעבר כמנהל הטכנולוגיות הראשי שלה ומנהלה. ב-2007 חתם בייר על הסכם להמחאת כל אמצאותיו לפלוראליטי, תוך ויתור על כל זכויותיו לתמורה נוספת, למעט סכומים אשר להם היה זכאי במסגרת ההסכם. במהלך הפירוק, ביקש בייר לפנות לוועדה בבקשה לקבלת תמורה בגין המצאות השירות - על אף הויתור עליו חתם. בהתאם לפרקטיקה, דחה בית המשפט המחוזי את בקשתו בהחלטה בת שורה אחת, לפיה ההסכם בין הצדדים שולל במפורש את התרופה אותה ביקש בייר. בערעור, קבע העליון כי גם במקרה בו המחאה העובד את המצאותיו למעביד וויתר על זכותו לתמלוגים, זכאי העובד לפנות לוועדה בבקשה לקבלת תמורה בגין המצאותיו. העליון קבע כי לוועדה סמכות לדון בתביעות תמלוגים "גם במקרה שבו קיים הסכם, אך ההסכם שולל את הזכות לפיצויים או לתמלוגים". בהחלטתו, תמך בית המשפט בעמדת הוועדה, לפיה "ישנה אפשרות שהזכות לתמורה בעד אמצאת שירות הינה זכות קוגנטית המהווה חלק בלתי נפרד ממשפט העבודה המגן".

הסיבות והנימוקים להחלטת בית המשפט העליון אינם ברורים דיים ועם זאת, מדובר בהחלטה תקדימית שקובעת כי גם במידה ועובד חותם עם מעבידו על הסכם המחאה וויתור על זכויות, אותו עובד יהיה זכאי, בכל מקרה, לשוב ולפנות לוועדה בתביעה לקבלת תמלוגים ותשלומים בגין אמצאות השירות.

לחוסר הבהירות ואי הוודאות העולה מההחלטה עשויות להיות השפעות מרחיקות לכת על תעשיית ההיי-טק בישראל, שכן הקניין הרוחני הוא הנכס המרכזי של כל חברת טכנולוגיה ובהחלטתו העמיד אותו בית המשפט העליון במחלוקת. אם ישנן התחייבויות וחובות, בייחוד כאלו שאינן וודאיות ביחס לנכס, הרי שערכו יורד. אם חברה חתמה על הסכם כתוב עם עובד בנוגע לפיצוי בגין אמצאות שירות, על החברה לדעת כי ההסכמות אליהן הגיעו הצדדים יכובדו.

העובדה כי מעתה, ייתכן ולעובדים תינתן "זכות ערעור" על חוזה הויתור שעליו חתמו מרצונם החופשי, מסכנת את חברות הטכנולוגיה הפועלות בישראל. במידה וחברה נמצאת בתהליך של מיזוג או רכישה, כל תביעה שכזו עשויה להשפיע על שווי העסקה, ואף "לקבור" אותה, שכן איזה גורם בר דעת ירכוש נכס שיתכן שלאחרים יש בו זכויות. בנוסף, העובדים עשויים להגיש תביעה גם במקרים בהם זכאותם מוטלת בספק, בידיעה שהחברה תעדיף להתפשר במטרה שלא לפגוע באפשרויות המכירה של החברה ו/או בשווייה.

חברות הטכנולוגיה הינן מקור תעסוקה חשוב לעובדים בישראל. חברות אלו יצטרכו עכשיו להעריך את הסיכון ולהחליט האם שווה להן לספוג את חוסר הוודאות ולהישאר בישראל. אנו מבכים את בריחת המוחות לחו"ל, אך במקביל עשויים לפגוע בנכונותן וביכולתן של חברות עתירות ידע לפעול בישראל.

על המחוקק להתערב ולהבהיר את הנושא בהקדם. אין לאפשר מצב בו אין משמעות להסכמים אשר נחתמו בישראל כדין. אם אמצאות שירות מקנות לממציאיהן תמורה, על תמורה זו, ועל הכללים לקביעתה, להיות ברורים, קבועים וידועים לצדדים מראש. אחרת, כל הנוגעים בדבר - חברות, עובדים והכלכלה בישראל כולה - יפסידו.
